

УДК 340.12

Стричинець О. В

КЛАСИФІКАЦІЯ ЯК ЛОГІЧНА ОПЕРАЦІЯ У ГАЛУЗІ ПРАВА

Предложено понимание классификации в пределах логики, предмет которой мышление родовидовым способом (классификации как логической операции, структуры классификации, правил и др.)

Ключевые слова: классификация, структура классификации, правила классификации.

The understanding of classification of term logic is introduced. The object of logic is thinking in a type-sort way (classification as a logic structure, a few structures of classification, rules etc).

Key words: classification, structure of classification, rules of classification.

Класифікація є важливим поняттям логіки. Наявність теорій щодо розуміння класифікації в родовидовий спосіб, деяких інших теорій вимагає подолати суперечності, пов'язані, зокрема, з проблемою класифікації.

Дослідження зводиться до відповіді на запитання, чи існує класифікація в межах логіки, предметом якої є мислення, що розуміють у родовидовий спосіб.

Гіпотеза полягає в тому, що така класифікація в межах логіки існує.

Метою дослідження є виявити класифікацію в межах логіки, предметом якої є мислення, що розуміють у родовидовий спосіб.

Досягнення поставленої мети передбачає осмислення досвіду мислення, його узагальнень щодо класифікації.

Теорія класифікації розроблена в працях Платона [8], Арістотеля [1], Г. Гегеля [3], Д. С. Мілля [7], В. Уєвелля [10], В. Джевонса [4], Н. Зверєва [6], С. Розової [9] та ін. Щодо галузі права операцію класифікації застосовувало вже грецьке та римське право. Середньовічна школа права, школа права нового часу та початку новітнього вдосконалюють роботу з кодифікування нормативного матеріалу. На сучасному етапі теорія класифікації, деякі її положення щодо галузі права представлені певною мірою в роботах В. Жеребкіна [5], В. Бабаєва [2] та ін.

Під класифікацією ми розуміємо особливий вид поділу поняття, який полягає в тому, що члени поділу (класи) у його результаті займають точно встановлене, постійне місце, поділ загалом має стійкий, довготривалий характер і його застосовують як відносно сталу форму знань (див. схеми на рис. 1, 2).

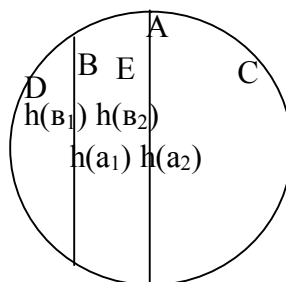

Рис. 1

Тут А – класифіковане поняття, В і С – члени класифікації, класифікаційні комірки; В – класифіковане поняття; D і E – члени класифікації, класифікаційні комірки.

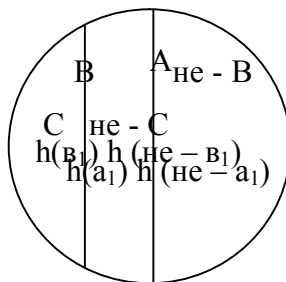

Рис. 2

Тут А – класифіковане поняття, В і не-В – члени класифікації, класифікаційні комірки; В – класифіковане поняття, С і не-С – члени класифікації, класифікаційні комірки.

Класифікацію ми пропонуємо розуміти в родовидовий спосіб, який полягає у вираженні класифікації через вид, рід і видову відмінність.

Поділ за видоутворювальною ознакою та дихотомією ми пропонуємо розуміти в родовидовий спосіб.

За видоутворювальною ознакою поняття А можна поділити на види В і С, а поняття В – на види D і E (формула 1).

$$A \left\{ \begin{array}{l} \left\{ \begin{array}{l} D \\ E \end{array} \right. \\ B \\ C \end{array} \right. \quad (1)$$

Тут А – поділюване поняття, В і С – члени поділу; В – поділюване поняття, D і E – члени поділу.

За дихотомічного поділу, зокрема за належністю-неналежністю певної ознаки, поняття А можна поділити на види В і не-В, що суперечать один одному, оскільки вони повністю вичерпують обсяг поняття А; поняття В – на види С і не-С, що суперечать один одному, оскільки вони повністю вичерпують обсяг поняття В (формула 2).

$$A \left\{ \begin{array}{l} \left\{ \begin{array}{l} C \\ не - C \end{array} \right. \\ B \\ не - В \end{array} \right. \quad (2)$$

Тут А – поділюване поняття, В і не-В – члени поділу; В – поділюване поняття, С і не-С – члени поділу.

Індуктивний та дедуктивний методи класифікації ми пропонуємо розуміти в родовидовий спосіб.

Індукцію ми пропонуємо розуміти так, як відбито у формулі (3):

$$\begin{aligned} S_1 \in p_1 P \\ S_2 \in p_1 P \\ S_3 \in p_1 P \end{aligned} \quad (3)$$

S_1, S_2, S_3 становлять частину предметів класу S

Отже, всі $S \in p_1 P$

Категоричний силігізм ми пропонуємо розуміти так, як відбито у формулах (4), (5) і схемах на рис. 3; 4.

$$\begin{aligned} M \in Ph(p_1) \\ S \in Mh(m_1) \end{aligned} \quad (4)$$

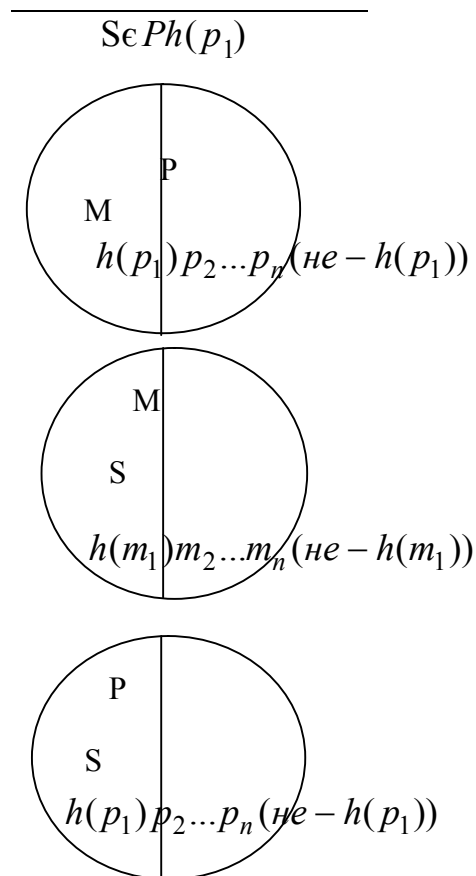

Рис. 3

$$\begin{matrix} M \in p_1 P \\ S \in m_1 M \end{matrix} \quad (5)$$

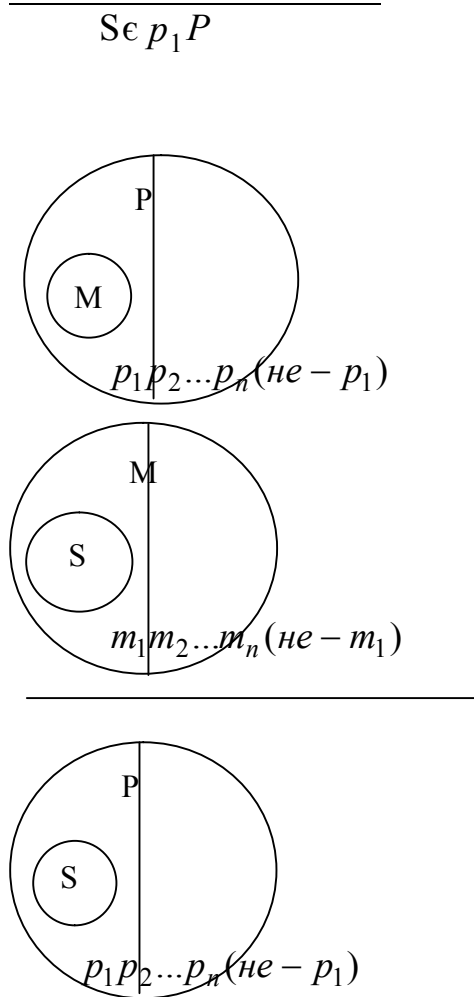

Рис. 4

Структура класифікації являє собою інтенціонально-екстенціональне відношення понять, класів – класифікаційних комірок, що утворюють собою і діють як єдине ціле. Елементи класифікації перебувають між собою у вертикальних і горизонтальних відношеннях, що прийнято називати класифікаційними рядами. Кожна комірка, таким чином, включена вертикальними й горизонтальними зв'язками в класифікаційну форму загалом, займає в ній певне місце і перебуває у відповідних зв'язках з іншими вузлами.

Класифікаційна комірка А підкоряє класифікаційні комірки В і С, останні є підкореними першій; класифікаційна комірка В підкоряє класифікаційну комірку D і E, останні є підкореними першій. Це є вертикальні відношення – вертикальні класифікаційні ряди (див. схему на рис. 1).

Класифікаційні комірки В і С є рівноправним між собою, вони є однаково

підкореними класифікаційній комірці А; класифікаційні комірки D і E є рівноправними між собою, вони є однаково підкореними класифікаційній комірці В. Це є горизонтальні відношення – горизонтальні класифікаційні ряди (див. схему на рис. 1).

Схема вертикальних і горизонтальних класифікаційних рядів, яку ми пропонуємо, логічно є більш витриманою, що покращує логічну витриманість практики мислення.

Розглянемо правила класифікації, важливість їх дотримання в галузі права.

Загальна вимога щодо правильності класифікації полягає у тому, що будь-яка класифікація має триєдину форму (фактичну, логічну і мовну).

Вимога, яку належить висувати, полягає в тому, що головною метою класифікаційного процесу є надання відповідному об'єкту класифікаційної форми.

Перейдемо до вимог, що належить висувати до логічної частини класифікації. З огляду на те, що класифікація є видом поділу понять, до неї висувають ті ж вимоги, що й до поділу (вони під час класифікування набувають дещо іншого змісту), і поряд із цим свою, особливу.

Перша полягає в тому, що класифікацію слід здійснювати тільки за однією основою.

Інакше кажучи, кут зору, стосовно якого розглядають поняття, що підлягає класифікуванню, має бути єдиним (див. схему на рис. 1).

Друга вимога полягає в тому, що поділ під час класифікування має бути безперервним.

Поділюване, класифіковане поняття А можна поділити на поняття В і С (члени поділу, класифікації), а поняття В (поділюване, класифіковане поняття), у свою чергу, – на поняття D і E (члени поділу, класифікації). Не можна ставити в один ряд поняття В, С і D. У цьому випадку будемо мати стрибок у поділі, класифікації. Запропоноване розуміння забезпечує більш точне й чітке виконання цієї вимоги щодо поділу, класифікації (див. схему на рис. 1).

Третя вимога полягає в тому, що члени поділу під час класифікування мають виключати один одного і мати вичерпний характер.

Члени поділу, класифікаційні комірки В і С мають бути несумісними між собою, тобто не повинно бути жодного елемента, який одночасно належить як до обсягу класифікаційної комірки В, так і до С, і при цьому обсяг як В, так і С повинен бути вичерпним. Запропоноване розуміння забезпечує більшу логічну витриманість цього правила класифікації (див. схему на рис. 1).

Четверта вимога полягає в тому, що поділ під час класифікування має бути співмірним.

Обсяг класифікованого поняття А і сумарний обсяг класифікаційних комірок В і С має бути співмірним, однаковим. Запропоноване розуміння класифікації забезпечує більшу логічну витриманість цієї вимоги щодо правильності класифікації (див. схему на рис. 1).

П'ята вимога притаманна тільки класифікації як особливому виду поділу понять і полягає в тому, що її основою має бути не будь-який термін, а тільки той, що

позначає суттєву, найсуттєвішу чи типову, найтипівішу властивість, ознаку.

Мовне оформлення є досить вагомим фактором у формуванні вдалих класифікацій. Багато що залежить саме від неї й особливо в галузі права.

Перша вимога полягає в тому, що, граматично формулюючи класифікацію, слід уживати зрозумілі, точні й чіткі слова, терміни, їх дефініції.

Друга вимога полягає в тому, що класифікація має містити відповідні пояснення (у додатку).

Отримання класифікаційної форми відповідного наукового рівня завжди є результатом досить складного й тривалого пізнання, що виявляється в створенні спеціальної термінології, високому ступені компактності окремих елементів, системи знань загалом. За таких умов досить природно, що результати класифікаційного процесу мають містити й містити відповідні пояснення, приклади, їх аналіз і т. ін.

Це ж ми спостерігаємо і в галузі права. Так, чимала частина коментарів, роз'яснень вищих органів судової влади щодо тлумачення правових положень і їх використання, консультації із фахівцями щодо результатів кодифікації нормативних актів, що регулюють відносно автономну сферу суспільних відносин, є по суті поясненнями до класифікаційних конструкцій, моделей права.

Вимоги щодо правильності логічної форми класифікації особливо важливі для права. Недотримання їх призводить не лише до непорозумінь у науці, а й до помилок у процесі створення, застосування правових норм, судовому пізнанні.

Отже, існує класифікація в межах логіки, предметом якої є мислення, що розуміють у родовидовий спосіб.

Література:

1. *Аристотель*. Собрание сочинений: В 4 т. – Т. 2. – М., 1978.
2. *Бабаев В. К.* Советское право как логическая система: Учебное пособие. – М., 1978.
3. *Гегель Г.-В.-Ф.* Наука логики: В 3 т. – Т. 3: Субъективная логика или учение о понятии. – М., 1972.
4. *Джевонс В. С.* Основы науки: трактат о логике и научном методе. – СПб., 1881.
5. *Жеребкин В. Е.* Содержание понятий права (логико-юридический анализ): Дис. ... д-ра юрид. наук. – Х., 1979.
6. *Зверев Н.* Основания классификации государств в связи с общим учением о классификации. – М., 1883.
7. *Милль Д. С.* Система логики силлогистической и индуктивной. – М., 1914.
8. *Платон*. Собрание сочинений: В 4 т. – М., 1990–1994.
9. *Розова С. С.* Классификационная проблема в современной науке. – Новосибирск, 1986.
10. *Уэвелль В.* История индуктивных наук от древнейшего и до настоящего времени: В 3 т. – Т. 3. – СПб., 1869.